

Галів М., Чава І. Середні навчальні заклади у Дрогобичі...

УДК 373.1(477.83)(091)"1919/1939"

Микола ГАЛІВ,

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри нової та новітньої історії України
Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка
(Україна, Дрогобич) halivm@yahoo.com

Ігор ЧАВА,

аспірант Дрогобицького державного педагогічного
університету імені Івана Франка
(Україна, Дрогобич) ihorchava@gmail.com

СЕРЕДНІ НАВЧАЛЬНІ ЗАКЛАДИ У ДРОГОБИЧІ (1919 – 1939 РР.)

У статті здійснено ретроспективний аналіз діяльності середніх освітніх установ Дрогобича у міжвоєнний період, де у той час існували чотири гімназії, дві учительські семінарії, дві професійні школи середнього рівня. Автори охарактеризували основні віхи історії середніх навчальних закладів Дрогобича, їх матеріальне забезпечення (будинки, бібліотеки, навчальні засоби, фінансова допомога з боку держави, громадськості, міських властей). У статті розкрито кількісний і якісний склад викладачів, а також вказана їх етнічна та релігійна приналежність, з'ясовано динаміку формування, віковий, етнічний та релігійний склад учнівського контингенту, висвітлено загальні риси змісту освіти. Водночас розкрито участь громадських організацій національних громад Дрогобич (польської, української, єврейської) у справі заснування, підтримки та розвитку приватних середніх навчальних закладів (1919 – 1939 р.).

Ключові слова: Дрогобич, освіта, середні школи, гімназії, семінарії.

Літ. 40.

Mykola HALIV,

Ph. D in pedagogical sciences Associate Professor of Modern History of Ukraine
department Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University
(Ukraine, Drohobych) halivm@yahoo.com

Ihor CHAVA,

Ph. D student Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University
(Ukraine, Drohobych) ihorchava@gmail.com

THE SECONDARY SCHOOLS IN DROHOBYCH (1919 – 1939)

The article analyses secondary educational institutions in Drohobych-city during the interwar period, where at that time there were four gymnasiums, two teacher seminaries, two professional schools. The main points of the history of secondary schools in Drohobych-city, their material conditions (buildings, libraries, educational means, financial assistance from the state, public, municipal authorities) are characterized. The quantity and professional quality of teachers and their ethnic and religious identity are revealed, the dynamics of the formation, age, ethnic and religious identity of the pupils contingent are found, the main features of the educational content are described. In addition, a participation of public organizations of national communities of Drohobych-city (Polish, Ukrainian, Jewish) in the case of the establishment, support and development of private secondary schools (1919 – 1939) is investigated.

Key words: Drohobych, education, secondary schools, gymnasiums, seminaries.

Ref. 40.

Николай ГАЛИВ,

кандидат педагогических наук, доцент кафедры новой и новейшей истории
Украины Дрогобычского государственного педагогического
университета имени Ивана Франко (Украина, Дрогобыч) halivm@yahoo.com

СРЕДНИЕ УЧЕБНЫЕ ЗАВЕДЕНИЯ В ДРОГОБЫЧЕ (1919 – 1939 ГГ.)

В статье осуществлен ретроспективный анализ деятельности средних образовательных учреждений Дрогобыча в межвоенный период, где в то время существовали четыре гимназии, две учительские семинарии, две профессиональные школы среднего уровня. Авторы охарактеризовали основные вехи истории средних учебных заведений Дрогобыча, их материальное обеспечение (дома, библиотеки, учебные средства, финансовая помощь со стороны государства, общественности, городских властей). В статье раскрыто количественный и качественный состав преподавателей, а также указана их этническая и религиозная принадлежность, выяснено динамику формирования, возрастной, этнической и религиозной состав ученического контингента, освещены общие черты содержания образования. В то же время раскрыто участие общественных организаций национальных общин Дрогобыча (польской, украинской, еврейской) в деле основания, поддержки и развития частных средних учебных заведений (1919 – 1939 гг.).

Ключевые слова: Дрогобыч, образование, средние школы, гимназии, семинарии.

Лит. 40.

Постановка проблеми. Наприкінці ХХ – на початку ХХІ ст. особливо поглибилися історико-краєзнавчі дослідження міста Дрогобич та його околиць, що пов'язано з активною працею неформального науково-краєзнавчого осередку викладачів історичного факультету Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Попри те, що бібліографія Дрогобича на сьогодні складає декілька сотень фахових публікацій, у вивченні минувшини міста все ж залишаються доволі серйозні прогалини, мало заповнені лакуни. Однією з них слід уважати й історію освіти міста, зокрема міжвоєнного періоду.

Аналіз досліджень. Освітньому життю Дрогобича у роки існування Другої Речі Посполитої присвячено не так вже й багато досліджень. Серед них слід згадати засновані на спогадах праці українців з діаспори: А. Д. Сольчаника [21], В. Винницького [2], В. Тустанівського [22]. Наприкінці ХХ – на початку ХХІ ст. значну увагу цій проблемі присвятив дрогобицький історик освіти Б. Добрянський [14 – 17] та М. Сеньків [18; 20]. Завдяки виявленню та опрацюванню нових архівних і пресових матеріалів, ми можемо розширити та дещо відкоректувати фактологічну основу попередніх досліджень у цій царині.

Мета статті – ретроспективний аналіз діяльності середніх і фахових освітніх установ Дрогобича у міжвоєнний період.

Виклад основного матеріалу. Середні навчальні заклади Дрогобича у 1919 – 1939 рр. були представлені кількома загальноосвітніми гімназіями – однією державною та чотирма приватними, а також спеціальними (професійноосвітніми) установами. Центральним освітнім осередком Дрогобича, без сумніву, була Державна чоловіча гімназія ім. короля Владислава Ягайла (з гуманітарним і математично-природничим напрямками). Вона виникла на основі заснованої у 1858 р. гімназії ім. Франца Йосифа, котру в роки існування ЗУНР намагалися українізувати вчителі-українці [1; 21, 446 – 447]. Мурований будинок гімназії містився на вул. Г. Сенкевича, 34 й складався з 18 навчальних залів і 4 кабінетів, канцелярії, службового помешкання директора з 6 кімнат, 4 помешкань для службовців, 8 інших «убікацій» (загалом – 41 кімната). Гімназійне подвір'я охоплювало 3745,83 кв.м., город 332,22 кв.м. Станом на 1924 р. у школі знаходилося 1615 навчальних приладів, номерів у бібліотеці – 2564 для учнів і 2893 для вчителів [31, 152–153 (II)].

Галів М., Чава І. Середні навчальні заклади у Дрогобичі...

Першим директором гімназії ім. короля Владислава Ягайла став Ян Матлаховський, котрий у листопаді 1931 р. пішов на емеритуру [35, 10]. Наступним і останнім очільником закладу був Тадеуш Каньовський, колишній сенатор Другої Речі Посполитої (1922 – 1927 рр.) [37, 7]. Педагогічний колектив складався у 1924 р. з 27 осіб, з них 15 римо-католиків, 6 юдеїв, 5 греко-католиків, 1 євангеліст (Генрик Маєр). Службове становище професора гімназії займало 14 осіб, більшість з яких – поляки (Йозеф Баєр, Роман Голука, Томаш Єдлінський, Войцех Морон, Зигмунт Шнейдер, о. Валентій Точек, Йозеф Врухел, Францішек Заморський), а також 1 євангеліст, 2 греко-католики (вчитель релігії о. Полієвкт Кміт і вчитель фізики та математики Антоній Собчук), 2 євреї (Адольф Ямполер, Якоб Блат). Решту осіб займали посади сталих учителів. Зауважимо, що два педагоги мали докторат з філософії: уже згадуваний Генрик Маєр (німецька мова) та єврей Берл Шреєр (релігія). Найбільш досвідченими педагогами зі стажем 25 – 26 років на той час були о. П. Кміт, о. В. Точек, вчитель польської мови Ф. Заморський [36, 303].

На 1932 – 1933 р. у державній гімназії працював 21 вчитель (не рахуючи директора, що викладав латину в 5 класі), з них два – Савин Орест Ясеницький та о. Северин Сапрун – уклали контракти на поточний навчальний рік. За контрактом працював й інструктор оркестру Володимир Клось. Знаний гімназійний професор Войцех Морон з 30 вересня 1932 р. пішов на емеритуру. Серед сталих учителів (не професорів) особливо вирізнялися вчитель математики Мирослав Кравчишин, завідувач фізико-хімічного кабінету Олексій Кушак, доктор філософії Бернард Мантель, учитель рисунків і ручних робіт Бруно Шульц та вчитель польської мови Мстислав Мсцівувський. Останній був автором кількох історико-краєзнавчих популярних публікацій, очолював краєзнавчий гурток, завідував вчительською бібліотекою, а 1932 р. його нагородили військовим Хрестом Незалежності [37, 7–11]. Крім того, він започаткував і редагував видання учнівського часопису «Молодь» («Młodzież»), з яким, щоправда, була пов'язана негативна публікація у місцевій пресі. У польській газеті «Голос Дрогобицько-Бориславський» (1934 р.) з'явилася публікація, в котрій анонімний дописувач різко засуджував образливі висловлювання щодо євреїв у згаданому гімназійному виданні. Вину за цей антисемітський випадок було покладено й на редактора «Молоді» М. Мсцівувського, при цьому наголошувалося, що призначений для юнаків часопис має бути вільним «від отрути погорди і ненависті до співколег і колежанок» [28, 2].

Учнівський контингент державної гімназії був доволі значним: 1924 р. у 8 класах навчалася 627 учнів [31, 152–153 (II)]. Згодом їх кількість дещо зменшилася – на червень 1933 р. навчалася 429 хлопців, з них 171 римо-католиків, 34 греко-католики, 1 вірменин, 223 мойсеєвого віровизнання. За національною приналежністю, згідно із внутрішньошкільною статистикою, учні були: поляками – 226, українцями – 34, євреями – 168, угорцями – 1. Більшість гімназистів були дрогобичанами (328 осіб), з Дрогобицького повіту походили 91, з інших повітів – 8, з-за кордону – 2 школяра [37, 52–53]. Виховання учнів здійснювалося, зокрема, через значну кількість молодіжних товариств та організацій: Содаліції Маріянських римо- і греко-католицького обрядів, етично-релігійний гурток учнів мойсеєвого віровизнання, гуртки наукові (філологічний, полоністичний, історичний, фізичний, філателістичний, краєзнавче) і громадські (молоді Ліги оборони повітряної і протигазової, Польського Червоного Хреста), шкільний хор, скаутські організації тощо [37, 22–35]. На противагу польському скаутському руху, нечисленні українські учні державної гімназії зуміли організувати таємні осередки українського Пласту, а в 1930-х деякі з них потрапили під вплив ОУН [2, 494; 22, 332].

Оскільки державна гімназія призначалася для хлопців, то перед громадськістю Дрогобича постало завдання організувати середні школи для дівчат чи двох статей водночас.

Однією з перших приватних середніх навчальних закладів була польська гуманітарна жіноча гімназія (вул. Міцкевича, 29), власниками якої на початку 1920-х рр. зафіксовано Гелену Старомейську і Євгенію Віленкову. Гімназія було засновано ще 1912 р. Товариством приватної гімназії ім. А. Міцкевича. Початково вона функціонувала як класична, проте з 1917 р. у закладі почали формувати й «реальні» відділи, а з 1920 р. гімназія перетворилася на гуманістичну й у 1924 р. отримала права публічності. Директором до 1922 р. працював Йозеф Шабовський, опісля – професор державної гімназії Войцех Морон. Склад вчителів (25 осіб разом з директором) на 1924 р. складався значною мірою з працівників державної гімназії (В. Морон, Я. Благ, М. Ейнлегер, О. Гольдберг, Р. Голука, І. Крайовський М. Кравчишин, С. Ступницький, Г. Сінкус, А. Собчук, О. Кушак, Я. Стінцінг). Крім них, у закладі працювали вчителі релігії загальних шкіл (о. П. Подоляк, о. А. Михальський, А. Барак) та вчительської семінарії (Г. Старомейська) [10, 1; 36, 303–304]. На жаль, майже нічого невідомо про склад учнів цієї школи.

Другою приватною середньою школою стала польська жіноча гімназія імені Г. Сенкевича, котра також мала гуманітарне спрямування і отримала право публічності. Її власником виступало Польське товариство приватної жіночої гімназії імені Г. Сенкевича. Школу було створено 1919 р. з ініціативи Станіслава Култиса, а першим директором був Антоній Огневський. На 1924 р. керівником закладу працював вчитель з державної чоловічої гімназії Йозеф Врубель. Крім нього, вчителювали 20 осіб, половина з яких – з гімназії ім. короля Владислава Ягайла: Й. Баер, Л. Фришляк, А. Ямполер, Т. Єдлінський, І. Крайовський, О. Кушак, М. Мсцівуєвський, А. Огневський, Г. Пінкас, С. Ступницький). Релігію викладали о. П. Подоляк, о. М. Пельчар, о. Ф. Сопальський. Співів навчав викладач учительської семінарії Каспер Кавецький, польську мову та історію – вчителька зі школи ім. королеви Ядвіги Софія Оланковська, німецьку мову, музику та рисунки – вчитель зі школи ім. Г. Пірамовича Йозеф Войтович [36, 304]. На той час в гімназії було 83 учениці [31, 156–157 (II)], котрі навчалися у післяобідню пору в приміщенні загальної школи ім. королеви Ядвіги на вул. Міцкевича.

Стан гімназії ім. Г. Сенкевича різко похитнувся 1927 р., коли вона втратила права публічності й почала поступово занепадати. Наступного року до гімназії не змогли набрати першого класу. Проте на чолі управи Товариства – власника школи став начальник Дрогобицького гірничого уряду Олександр Маркевич, котрий розпочав санацію закладу. Передусім призначили нового директора – емеритованого професора гімназії в Кракові Войцеха Туроша. Завдяки фінансовій допомозі гміни Мражниця було закуплено у власність школи будинок на вул. Шевченка. Відтак навчальні заняття перенесли на дообідній час, що змусило шукати власні педагогічні кадри, бо професори державної гімназії не могли зранку забезпечувати навчання ще й у другій жіночій гімназії. Зрештою у червні 1929 р. гімназія ім. Г. Сенкевича відновила права публічності [34, 2–3].

Осередком рідномовної середньої освіти для української громади Дрогобича стала приватна коєдукаційна гімназія ім. І. Франка Українського педагогічного товариства (з 1926 р. – УПТ «Рідна школа») з гуманітарним спрямуванням і правом публічності. Її було засновано 1920 р., а вже через чотири роки вона мала 6 класів, 10 вчителів, 45 учнів і 175 учениць, розміщувалася у винайнятому мурованому будинку на вул. Св. Івана Хрестителя (6 навчальних залів, 2 кабінети, помешкання для керівника, город 2500 кв.м., 720 навчальних засобів, 120 номерів учнівської літератури і 200 – вчительської) [31, 156–157 (II)]. Першим директором української гімназії став професор державної гімназії ім. Владислава Ягайла Антоній Собчук (1920 – 1924), згодом її очолювали Роман Смалько (1924), Осип Турянський (1924 – 1925), Володимир Кузьмович (1925 – 1930), Михайло Бараник

Галів М., Чава І. Середні навчальні заклади у Дрогобичі...

(1931 – 1939) [21, 448–451, 461]. З державної гімназії у різний час запрошували працювати вчителів Ф. Заморського, О. Кушака, С. Стебельського, М. Мсцівуєвського, М. Рабія, о. С. Сапруна. Серед вчителів української приватної гімназії слід назвати одного з чільних діячів пластового руху на Дрогобиччині Івана Чмолу, а також Миколу Байрака, Юліана Стасишина, О. Поповича, о. Степана Венгриновича, о. Онуфрія Гадзевича, Володимира Сольчаника, Дмитра Бурка, Марію Калужняцьку, Андрія Лепкого, Богдана Попеля, Володимира Кульчицького, Стефанію Залітач, Михайла Іваненка [21, 448–451, 461].

Число учнів поступово зростало: з 235 у 1925 р. до 273 у 1928 р. і приблизно 350 напередодні Другої світової війни. Більшість школярів були дітьми українських селян Дрогобицького та інших повітів, а також державних і приватних урядників, підприємців, робітників і священників [21, 455, 462]. Зростання кількості гімназистів поставило на порядок денний питання про нове приміщення для школи. Задля цього було створено «Комітет будови української гімназії», куди ввійшли найбільш активні діячі української громади міста на чолі з Володимиром Ільницьким. Завдяки значним пожертвам української громадськості на вул. Сніжній для гімназії ім. І. Франка було зведено триповерхову будівлю вартістю 350 – 500 тис. зл. Її врочисто освятив перемишльський греко-католицький єпископ Й. Коциловський 9 червня 1930 р. [21, 459; 40, 6]. Власне весною того ж року до новозбудованого приміщення було переведено учнів та вчителів гімназії, але восени 1930 р. у зв'язку з пацифікацією гімназію було закрито. Вона відновила діяльність наступного року [21, 460–461].

У другій половині 1920-х рр. єврейська громада Дрогобича організувала власну приватну коедукативну гімназію, названу на честь професора Ягелонського університету дрогобичанина Леона Штернбаха (власник закладу – «Товариство Першої приватної гімназії коедукативної в Дрогобичі»). Вона розміщувалася у власному приміщенні на вул. М. Шашкевича, 24 [23, 1]. Вважаємо, що єврейська гімназія розпочала роботу з вересня 1926 р. На це вказує свідоцтво професора цієї школи Леона Гіршберга, трудовий стаж якого в гімназії ім. Л. Штернбаха розпочався 1.09.1926 р. [23, 34]. Керівником закладу увесь час його існування працював професор державної гімназії Й. Блат [23, 34; 24, 5]. Згідно зі шкільними свідоцтвами учнів, гімназія ім. Л. Штернбаха 5 червня 1930 р. отримала неповні права державних середніх шкіл, а 28 травня 1937 р. Міністр визнать релігійних і освіти публічної (далі – МВРіОП) надав цьому закладу права державних загальноосвітніх гімназій [11, 1–2]. Станом 1936 р. у єврейській гімназії навчалося 228 учнів [17, 110].

Слід наголосити, що усі дрогобицькі гімназії в 30-х рр. ХХ ст. зазнали структурної реорганізації. Відповідно до закону з 11 березня 1932 р. щодо устрою шкільництва, середня школа поділялася на чотирирічну гімназію і дворічний ліцей (загальноосвітній, педагогічний, професійний). Набір до 1-го класу нових гімназій почався з вересня 1933 р., тож у 1936 – 1937 н.р. уже діяв 4-й клас. З 1937 – 1938 н.р. започатковано діяльність ліцеїв, які функціонували при загальноосвітніх гімназіях під спільним керівництвом. У Дрогобичі було створено тільки дворічні загальноосвітні ліцеї: у державній гімназії ім. Власидава Ягайла – ліцеї гуманістичний і математично-фізичний, у приватній гімназії ім. Л. Штернбаха – ліцеї гуманістичний, у приватній гімназії ім. Г. Сенкевича – ліцеї гуманістичний і природничий, у приватній гімназії ім. І. Франка – ліцеї гуманістичний і математично-фізичний. По-суті, переважаючим типом ліцеїв у Дрогобичі став гуманістичний ліцей [32, 1].

До середньої ланки освіти належало й професійне шкільництво. Зауважимо, що до Першої світової війни у Дрогобичі, як зрештою в усій Галичині, фаховому шкільництву не надавали належної ваги. Слід визнати, що у міжвоєнний період громадськість Дро-

гобича намагалася виправити цей стан, засновуючи приватні навчальні заклади професійного спрямування. Відтак у місті було відкрито дві вчительські семінарії (польські), промислово-технічна і торгівельна школи.

Вже у листопаді 1919 р. Польське педагогічне товариство відкрило жіночу учительську семінарію, розмістивши її у приміщенні семикласної державної школи ім. королеви Ядвіги [12, 1]. Спочатку сформовано 1-й курс, у наступні роки – 2-й і 3-й. На 1924 р. власником польської семінарії був Дрогобицький повітовий гурток «Стоваришення християнських народних учителів загальних шкіл». Директором став очільник державної гімназії ім. Владислава Ягайла Ян Матлаховський, викладаючи історію та географію. У цей час працювало 15 педагогів (разом з директором), з яких чотири були професорами і вчителями державної гімназії: українець Мирослав Кравчишин (математика), поляки Зигмунт Шнейдер (природа, фізика, хімія), Ян Стінцінг і Францішек Заморський (польська мова). Крім того, до викладання запросили вчителів колишніх виділових шкіл, які працювали в загальному початковому шкільництві Дрогобича: українця Ігнатія Комарницького (українська мова), поляків Станіслава Еммеріха (співи, гімнастика), Станіславу Герви (ручна праця), Казімежа Гіммеля (співи), Амелію Пульманувну (польська мова) і керівника загальної школи ім. А. Міцкевича Томаша Динисевича (математика) та ін. [36, 380]. У другій половині 1920 – першій половині 1930-х директором семінарії став гімназійний професор Зигмунд Шнейдер, а різні предмети викладали українці А. Собчук, М. Григорійчук, М. Рабій, о. С. Сапрун, О. Олексяк, М. Попель, поляки О. Ланцуцька, Р. Голука, Г. Дзеневиц, єврей Б. Шульц тощо [26, 32; 17, 114].

Навчання в польській жіночій семінарії тривало у післяобідню пору. Оплата була доволі високою – 660 зл. на рік, хоча незаможні семінаристки інколи звільнялися від оплати [27, 3; 17, 114]. Чисельність учениць у 1920-х рр. зростала: з 27 дівчат у 1920 р., до 148 семінаристок на 5 курсах у 1924 – 1925 н.р. До 1931 р. кількість семінаристок коливалася в межах 140 осіб. Однак уже з 1932 – 1933 рр. в семінарії почалися проблеми, оскільки не було набрано першого курсу. У 1934 – 1935 н.р. на 4 і 5 курсах залишилося 30 дівчат. Відтак існування навчального закладу стало збитковим і безперспективним, тож у 1934 – 1935 н.р. дівчат було переведено до приватної жіночої семінарії сс. василіянок [26, 34–165; 17, 113].

Українська жіноча вчительська семінарія сс. василіянок постала 1 листопада 1920 р. у приміщенні монастиря сс. василіянок на вул. Конарського (зараз – корпус музичного училища) [17, 112]. Проте дозвіл на діяльність від Міністерства ВР і ОП вона отримала 7 серпня 1922 р., про що свідчать шкільні свідоцтва [4, 2]. Першим директором став учитель релігії з державної гімназії ім. Владислава Ягайла о. Поліевкт Кміт [36, 380], опісля – Микола Байрак, о. Онуфрій Гадзевич, о. Євген Громницький, Микола Григорійчук. Усі вони мали університетську освіту [17, 112]. Штат викладачів семінарії на 1924 р. складався з 11 осіб греко-католицького визнання (разом з директором), з яких два працювали у державній чоловічій гімназії (о. П. Кміт, О. Кушак), три – у приватній гімназії ім. І. Франка (М. Байрак, Р. Смально, о. С. Венгринович) а також вчителів місцевих шкіл: І. Комарницький, о. С. Сапрун, Р. Кузьова, Е. Тимочкувна, М. Мамрикова та ін. Згодом у семінарії працювали вчителі жіночої школи ім. королеви Ядвіги С. Ольшанська, О. Рапапорт, гімназійний вчитель М. Рабій [36, 380; 17, 112].

У 1926 – 1927 н.р. на другому курсі навчальний процес забезпечували Яніна Петричка (польська мова), Ольга Станімир (українська мова), Іван Лазор (історія, географія з космографією), Василь Білінський (математики, фізика, хімія і мінералогія), Віктор Кінаевич (біологія), Натяля Мілян (рисунок, ручні роботи), Ярослав Сорока (музика і спів),

Галів М., Чава І. Середні навчальні заклади у Дрогобичі...

Марія Ясеницька (тілесні вправи) [7, 164 зв]. На 5 курсі (1928 – 1929 н.р.) викладали: релігію – о. Євген Громницький, педагогіку, а також «науки про Польщу» – Григорій Банах, практичну педагогіку – Марія Байрак, українську мову – Микола Григорійчук, польську мову – Генрик Фінкель, німецьку мову, гігієну – Микола Кірасевич, математику – Елеонора Залеська, фізику, хімію і мінералогію, а також музики і співу, гри на скрипці – Ярослав Сорока, рисунки, ручні роботи, тілесні вправи – Марія Ясеницька [8, 255зв].

Чисельність семінаристок кожного року коливалася у межах 100 – 150 осіб. Перший іспит зрілості учениці семінарії складали влітку 1926 р. Так, Анна Баб'як з Тустанович здавала екзамен із педагогіки, польської і руської мов і біології. З педагогіка відповідала на такі питання: 1) Коменський і його значення в історії педагогіки, 2) уявлення і розуміння, виховне значення прикладу, 3) мова дітей [5, 1–1зв]. Судячи з протоколів іспит зрілості у 1926 р. здали 16 осіб, у 1927 р. – 27, у 1928 р. – 19 [5, 1–62 зв; 6, 3–3зв]. Більшість семінаристок мешкали в Дрогобичі й були випускницями місцевих шкіл: наприклад, Михайлина Бобрецька, закінчила школу ім. Г. Пірамовича, Леонтина Вінцковська і Олександра Гриник – школу ім. королеви Ядвіги, Софія Мак – школу сс. василянок [7, 3зв–4, 5 зв–8]. Соціальне походження учениць було різним: від дітей рільників, робітників, ремісників до урядників і представників української інтелігенції Дрогобича (для прикладу, у семінарії навчалася Катерина Пацлавська, старша донька очільника Дрогобицького гуртка УПТ адвоката Віктора Пацлавського [8, 270зв–271]). Навчалися й сироти, зокрема Євгенія Атаманчук (з 1927 р.), котра мешкала в захоронці сс. служебниць у Бориславі [7, 2зв–3]. Для дівчат з-поза Дрогобича в монастирі сс.василянок облаштували бурсу – «інститут», в якому, зокрема, у 1928 – 1929 рр. мешкали такі учениці 5 курсу: Надія Іванусів – донька греко-католицького пароха с. Вацевичі Дрогобицького повіту, Марія Крикевич – донька вдови зі Станіслава, Ольга Макар – донька старшого офіціала суду в Летні, Ольга Михаць – донька керівника школи в Раневичах на Дрогобиччині, Ростислава Стецишина – донька греко-католицького пароха с. Боберка Турківського повіту тощо [8, 262 зв–263, 265зв–266, 267зв–270, 272зв–274].

Більшість учениць жіночої семінарії сс.василянок належала до греко-католицького обряду, хоча траплялися семінаристки й інших віросповідань, а відтак національностей. Скажімо, у червні 1931 р. рабин Б. Шраєр екзаменував ученицю 3 курсу семінарії Броніславу Невбауер з «науки релігії мойсеевої» [8, 92]. У другій половині 1920-х рр. вчительську освіту в Дрогобичі здобувала Тоубе (Мунда) Діямант – єврейка, донька купця з Жидачева Сімже Діяманта. З Жидачева походила й єврейка Файся Функенштайн, що навчалася у 1928 – 1929 н.р. вже на 5 курсі [8, 260зв–261, 275зв–276]. Дівчат-римокатоличок у семінарії було спочатку небагато (вони, зазвичай обирали польську семінарію). Відомо, однак, що в 1928 – 1929 н.р. 5-й курс закінчила Павлина Ясеницька, римо-католичка, донька рільника з Дрогобича [8, 274зв–275]. Значно побільшала кількість учениць-римо-католичок в середині 1930-х рр., коли до української семінарії було переведено 30 дівчат з польського жіночої семінарії. У 1935 – 1936 н.р. на 5 курсі навчалися учениці латинського обряду: Софія Марія Браун (Хирів), Веслава Яніна Бузантович, Марія Йозефа Дуцько, Каміла Йозефа Птахцінська, Марія Яніна Фьорстер (Дрогобич), Гелена Марія Філяр (Болехів), Ядвіга Яніна Гучинська (Самбір), Йозефа Маріанна Гученик, Катерина Сікора (Рихтичі), Стефанія Вікторія Козак (Погорець), Анеля Млинарська (Баня Котівська), Стефанія Уманська (Стебник), Софія Тереза Вийцюк (Ваньовичі), Казимира Марія Кузь (Губичі) [9, 2–6].

Привабливість української семінарії порівняно з польською для багатьох зумовлювалася тим, що в першій навчання було дешевшим – 540 зл. на рік. Попри це, у 1936 р. приватна жіноча вчителька семінарія сс. Василянок припинила своє існування. Причина

полягала в шкільній реформі 1932 р., згідно з якою учительські семінарії слід було реорганізувати в педагогічні ліцеї. Керівництво гімназії планувало створити чотирикласну гімназію нового типу, а опісля впровадити до життя педагогічний ліцей [19, 499]. Перетворення семінарії на гімназію було започатковано, про що свідчить свідоцтво учениці першого класу (1935 – 1936 н.р.) Марії Грушак – офіційна назва навального закладу на той час була: Приватна жіноча гімназія С.С. Василянок у Дрогобичі [4, 5зв–5]. Очевидно впровадити в життя педагогічний ліцей не вдалося.

З огляду на промисловий характер міста вкрай актуальним завданням стало відновлення діяльності приватної фахової школи, яка діяла в Дрогобичі до Першої світової війни. Перші кроки на цьому шляху було зроблено у серпні – вересні 1923 р. На той час почали формувати штат учителів Промислової школи, про що свідчать анкети вчителів. Керівником школи було визначено Й. Рабу – директора загальної чоловічої школи ім. Ст. Конарського, а до педагогічного складу запрошено майже усіх вчителів цієї ж школи [13, 1–21]. Проте цій школі не судилося перерости у щось більше, вона залишилася «досвічувальним» закладом при загальній початковій школі ім. Ст. Конарського.

Відкриття ж самостійної приватної Технічної середньої школи відбулося у 1927 р. Її власником виступила громадська організація – «Товариство Середньої Школи Технічної в Дрогобичі» [3, 1–1зв]. Її заснували у грудні 1926 р., а до управи ввійшли керівники різних підприємств та організацій: З. Лахоцінський, Д. Козіцький, С. Бауер, делегат Ізби працевдавців у Бориславі Р. Ярош, президент міста Л. Реут, а також два українці – професор державної гімназії А. Собчук і адвокат В. Пацлавський [33, 2]. Важливо, що школа незабаром отримала права публічності. Вона стала третім (і першим приватним) навчальним закладом такого спрямування у Польщі [38, 4].

Уже через рік (травень 1928 р.) управа товариства-власника (голова – Д. Козіцький) звернулася до магістрату Дрогобича з повідомленням про закінчення 40 учнями першого року навчання, а також з проханням надати грошову субвенцію для Технічної школи [3, 1–1зв]. Згідно зі звітом про стан Технічної школи від 20 листопада 1928 р., на двох курсах навчалося 76 учнів, з них 40 на 1-у і 36 на 2-у. Грошові надходження для школи (оплата за навчання, пожертви громадян) за час її існування становили 27 тис. зл., але видатки були більшими на 8 тис. зл. з огляду на потребу облаштування приміщень і закупівлю навчальних верстатів. Винайнятий для школи будинок складався з двох навчальних кімнат і однієї «верстатової» на 40 місць для ручної роботи. Крім того, поряд знаходилася кузня. Міністерство ВР і ОП зацікавилася школою й запланувало зведення будинку, де б можна було розмістити не лише технічну школу, але й майбутні школи «вертничу» (бурильну), ремісничу з механічним та електротехнічним відділами і просвітні курси у Дрогобичі. На будівництво варшавські урядовці запланували 60 тис. зл., але за умови значних субсидій з боку місцевого бюджету та громадськості [3, 2].

Слід відзначити, міська рада відгукнулася на заклики товариства і дирекції школи й запланувала у міському бюджеті на 1929 – 1930 рр. субвенцію у розмірі 4 тис. зл. [3, 4]. Уже 1929 р. будинок, що знаходився біля головного вокзалу, було зведено, але ще не впорядковано [3, 6]. Загалом будівництво і облаштування корпусу Технічної середньої технічної школи обійшлося у 320 тис. зл. (за іншими даними – 330 тис., з них урядова субвенція – 200 тис. зл.). Проте станом на січень 1931 р. усе ж бракувало механічних і електротехнічних верстатів, тож директор школи інженер Леопольд Чайка знову звернувся до магістрату з проханням закласти в бюджет субвенцію для навчального закладу. Питання було нагальним ще й тому, що у червні 1931 р. школа повинна була здійснити перший випуск [3, 7; 38, 4].

Галів М., Чава І. Середні навчальні заклади у Дрогобичі...

Значного розвитку набула й приватна Дрогобицька коедукційна торгівельна школа. Її власником стало організоване у 1925 р. «Товариство Школи Торгівельної в Дрогобичі» (голова – Зигмунт Ямрогевич, директор Крайового господарського банку). Уже 28 жовтня 1925 р. Міністерство ВР і ОП надало дозвіл на утворення 2-класної торгівельної школи, а 20 липня 1927 р. розпорядженням Міністерства її перетворено на 3-річну коедукційну торгівельну школу. «Має вона на меті, – йшлося про цей заклад в місцевій пресі, – посилення господарського життя нафтового басейну фахово освіченими працівниками, які можуть по набуттю практики прийти до самостійного і незалежного господарського життя і становити добрі кадри викваліфікованого купецтва та бухгалтерів в урядах залізничних, скарбових і адміністраторських» [39, 2]. Школа містилася в будинку 7-класної загальної школи ім. королеви Ядвіги на вул. Міцкевича. На початку 1930 – 1931 н.р. при ній відкрили спеціальний однорічний нафтово-торгівельний курс, де викладалися такі предмети: технології, тарифознавство, організація копалень і рафінерій, політика нафтова, бухгалтерія і кореспонденція нафтова, одна з світових мов [30, 2].

Матеріально школу підтримувало Міністерство ВР і ОП та магістрат Дрогобича, а також Торгівельно-промислова палата. Загальний кошторис утримання школи становив 1925 р. – 6500 зл., 1926 р. – 9600 зл., 1927 р. – 11450 зл., 1928 р. – 17400 зл., 1929 р. – 24800 зл. Від заснування школу очолив Ігнацій Крайовський – вчитель державної гімназії, а вчителювали о. Гостинський, п. Коппель, п. Орохман, М. Тиркувна, А. Барак, М. Ейнлегер, о.О. Гадзевич, Т. Садовський і В.Ступницький. Керівництво початкової школи ім. королеви Ядвіги віддало до житку торгівельної школи зал для облаштування товарознавчого музею і канцелярії. Заклад щорічно візитував начальник виділу фахового шкільництва Кураторії Львівського шкільного округу К. Загаєвський. При школі існули хор, каса ощадності, учнівська (300 підручників, 410 художніх книг) та вчительська (200 томів, 9 часописів) бібліотеки [39, 2].

За перші чотири роки існування торгівельну школу відвідувало 238 учнів, з них закінчило навчання 38 осіб. На 1929 р. кількість учнів становило 90 осіб (50 хлопців і 40 дівчат), з них – 44 римо-католики, 8 греко-католики, 38 мойсеєвого визнання. Фреквенція у 1925 р. складала 65, у 1926 р. – 53, в 1927 р. – 49, а в 1928 р. – 62 особи [39, 2]. У наступні роки торгівельна школа отримала ім'я Ю. Пілсудського й була реорганізована в 4-річну «купецьку гімназію». У 1935 – 1936 н.р. там навчалася 229 учнів. Згідно зі звітом директора І. Крайовського, на той час у школі велися однорічний курс для абітурієнтів, 4-місячний курс для скарбових урядників, 2-місячний курс для купців і купецьких помічників та однорічний курс для «приватних бюро» [29, 3].

Крім цих фахових навчальних закладів, у міжвоєнному Дрогобичі діяв й ще одна школа середнього рівня – філія українського музичного інституту ім. М. Лисенка (директор – Б. Пюрко) [17, 114].

Підсумовуючи, відзначимо, що у Дрогобичі між двома світовими війнами діяли 4 середні навчальні заклади (гімназії, згодом ще й ліцеї), 2 семінарії (до 1936 р.), 2 середні профшколи і мистецька школа. Лише один з них належав державі, інші були приватними установами, зорієнтованими на обслуговування інтересів національних громад міста та околиць. Польська громада вела перед у цьому процесі, сформувавши 2 гімназії, вчительську семінарію, 2 фахові школи, українська – одну гімназію, вчительську семінарію та мистецький заклад (ремісничий і мистецький), єврейська – утворила лише власну гімназію, активно послуговуючись польською системою освіти – і середньою, і професійною.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Алиськевич А. Державна гімназія в Дрогобичі за української ЗУНР (від 31 грудня 1918 до 15 мая 1919 рр.) / А. Алиськевич // Українська школа. – 1930. – Ч. 2. – С. 1–2; 1931. – Ч. 1 – 2. – С. 3–14.
2. Винницький В. Тайний Пласт у польській гімназії в Дрогобичі / В. Винницький // Дрогобиччина – земля Івана Франка. – Нью-Йорк – Париж – Сідней – Торонто, 1973. – Т. 1. – С. 490–496.
3. Державний архів Львівської області (далі – ДАЛЮ). – Ф.1205. – Оп. 1. – Спр. 157.
4. ДАЛЮ. – Ф.1262. – Оп. 9. – Спр. 1.
5. ДАЛЮ. – Ф.1262. – Оп. 9. – Спр. 2.
6. ДАЛЮ. – Ф.1262. – Оп. 9. – Спр. 3.
7. ДАЛЮ. – Ф.1262. – Оп. 9. – Спр. 4.
8. ДАЛЮ. – Ф.1262. – Оп. 9. – Спр. 5.
9. ДАЛЮ. – Ф.1262. – Оп. 9. – Спр. 10.
10. ДАЛЮ. – Ф.1262. – Оп. 13. – Спр. 1.
11. ДАЛЮ. – Ф.1262. – Оп. 14. – Спр. 1.
12. ДАЛЮ. – Ф.1262. – Оп. 18. – Спр. 3.
13. ДАЛЮ. – Ф.1262. – Оп. 36. – Спр. 1.
14. Добрянський Б. З історії Дрогобицької української учительської семінарії сестер Василянок / Богдан Добрянський // Дрогобицький краєзнавчий збірник. – Дрогобич, 2015. – Вип. I. – С. 78–82.
15. Добрянський Б. Українська жіноча учительська семінарія сестер Василянок / Богдан Добрянський // Літопис Бойківщини. – 1995. – Ч. 1/55. – С. 19–24.
16. Добрянський Б. Українська жіноча семінарія сестер Василянок (з історії краю) / Богдан Добрянський // Франкова криниця. – 1993. – 20 листопада.
17. Добрянський Б. Шкільництво у Дрогобичі між двома світовими війнами / Богдан Добрянський // Drohobycz – miasto wielu kultur. – Rzeszów, 2005. – S. 105–115.
18. Нариси з історії Дрогобича (від найдавніших часів до початку XXI ст.) / [наук. ред. Л. Тимошенко]. – Дрогобич : Коло, 2009. – 320 с.
19. С. Р.-К. Українська Дівоча Учительська Семінарія Василянок у Дрогобичі / С. Р.-К. // Дрогобиччина – земля Івана Франка. – Нью-Йорк – Париж – Сідней – Торонто, 1973. – Т. 1. – С. 496–500.
20. Сеньків М. Культурно-національне життя Дрогобича у міжвоєнний період (1919 – 1939 рр.) / Михайло Сеньків // Дрогобицький краєзнавчий збірник. – Дрогобич, 2011. – Вип. XIV – XV. – С. 338–344.
21. Сольчаник А.Д. Українська гімназія ім. Івана Франка / А. Д. Сольчаник // Дрогобиччина – земля Івана Франка. – Т. 1. – Нью-Йорк – Париж – Сідней – Торонто, 1973. – С. 444–466.
22. Тустанівський В. Державна гімназія імені Владислава Ягелли в Дрогобичі / В. Тустанівський // Дрогобиччина – земля Івана Франка. – Дрогобич, 1997. – Т. 4. – С. 329–333.
23. Центральний державний історичний архів України у Львові (далі – ЦДАУЛІ). – Ф. 179. – Оп. 2. – Спр. 1002.
24. ЦДАУЛІ. – Ф. 179. – Оп. 3. – Спр. 767.
25. ЦДАУЛІ. – Ф. 179. – Оп. 3. – Спр. 768.
26. ЦДАУЛІ. – Ф. 179. – Оп. 3. – Спр. 1279.
27. ЦДАУЛІ. – Ф. 179. – Оп. 3. – Спр. 1281.
28. Czem się karmi Młodzież?! // Głos Drohobycko-Borysławski : tygodnik bezpartyjny. – 1934. – 1 kwietnia. – Nr. 4. – S. 2.
29. Gimnazjum kupieckie // Głos Drohobycko-Borysławski : tygodnik bezpartyjny. – 1937. – 3 kwietnia. – Nr. 496. – S. 3.
30. Głos Drohobycko-Borysławsko-Samborsko-Stryjski : bezpartyjny tygonik informacyjny. – 1930. – 28 czerwca. – Nr. 15. – S. 2.
31. Lehnert S. Spis nauczycieli publicznych szkół powszechnych i państwowych seminarjów nauczycielskich oraz spis szkół w okręgu szkolnym lwowskim obejmującym województwa lwowskie, stanisławowskie i tarnopolskie / S. Lehnert. – Lwów : Nakł. Wydawnictwa książek szkolnych w Kuratorjum okręgu szkolnego Lwówskiego, 1924. – XXXII, 220 (I) + 160 (II) s.

Галів М., Чава І. Середні навчальні заклади у Дрогобичі...

32. Organizacja liceów // Głos Drohobycko-Boryslawski : tygodnik bezpartyjny. – 1937. – 30 maja. – Nr. 497. – S. 1.
33. Organizacyjne zebranie członków Tow. Średniej szkoły technicznej // Głos Drohobycko-Boryslawski : tygodnik bezpartyjny. – 1926. – 25 grudnia. – Nr. 9. – S. 2.
34. Ostatnie przejścia II gimn. żeńskiego im. H. Sienkiewicza w Drohobyczu // Głos Drohobycko-Boryslawsko-Samborsko-Stryjski : bezpartyjny tygodnik informacyjny. – 1929. – 29 września. – Nr. 26. – S. 2–3.
35. Pożegnanie dyrektora gimnazium państwowego w Drohobyczu p. Matłahowskiego // Głos Drohobycko-Boryslawsko-Samborsko-Stryjski : bezpartyjny tygodnik informacyjny. – 1931. – 22 listopada. – Nr. 17. – S. 10.
36. Spis nauczycieli szkół wyższych, średnich, zawodowych, seminarjów nauczycielskich oraz wykaz zakładów naukowych i władz szkolnych / [pod red. Z. Zagórowskiego]. – Lwów-Warszawa : Książnica Polska, 1924. – 619 s.
37. Sprawozdanie Dyrekcji Gimnazium Państwowego im. Króla Władysława Jagiełły w Drohobyczu za rok szkolny 1932/33. – Drohobycz, 1933. – 80 s.
38. Średnia Szkoła Techniczna w Drohobyczu // Głos Drohobycko-Boryslawsko-Samborsko-Stryjski : bezpartyjny tygodnik informacyjny. – 1930. – 28 czerwca. – Nr. 15. – S. 4.
39. Towarzystwo Szkoły Handlowej w Drohobyczu // Głos Drohobycko-Boryslawsko-Samborsko-Stryjski : bezpartyjny tygodnik informacyjny. – 1930. – 7 lipca. – Nr. 16. – S. 2.
40. Uroczystość poświęc. ukr. Gimnazium w Drohobyczu // Głos Drohobycko-Boryslawsko-Samborsko-Stryjski : bezpartyjny tygodnik informacyjny. – 1930. – 15 czerwca. – Nr. 13. – S. 6.

REFERENCES

1. Alyskevych A. Derzhavna himnaziia v Drohobychi za ukrainskoi ZUNR (vid 31 hrudnia 1918 do 15 maia 1919 rr.) / A. Alyskevych // Ukrainska shkola. – 1930. – Ch. 2. – S. 1–2; 1931. – Ch. 1 – 2. – S. 3–14.
2. Vynnytskyi V. Tainyi Plast u polskii himnazii v Drohobychi / V. Vynnytskyi // Drohobychchyna – zemlia Ivana Franka. – Niu-York – Paryzh – Sidnei – Toronto, 1973. – T. 1. – S. 490–496.
3. Derzhavnyi arkhiv Lvivskoi oblasti (dali – DALO). – F.1205. – Op. 1. – Spr. 157.
4. DALO. – F.1262. – Op. 9. – Spr. 1.
5. DALO. – F.1262. – Op. 9. – Spr. 2.
6. DALO. – F.1262. – Op. 9. – Spr. 3.
7. DALO. – F.1262. – Op. 9. – Spr. 4.
8. DALO. – F.1262. – Op. 9. – Spr. 5.
9. DALO. – F.1262. – Op. 9. – Spr. 10.
10. DALO. – F.1262. – Op. 13. – Spr. 1.
11. DALO. – F.1262. – Op. 14. – Spr. 1.
12. DALO. – F.1262. – Op. 18. – Spr. 3.
13. DALO. – F.1262. – Op. 36. – Spr. 1.
14. Dobrianskyi B. Z istorii Drohobytskoi ukrainskoi uchytselskoi seminarii sester Vasyliianok / Bohdan Dobrianskyi // Drohobytskyi kraieznavchyi zbirnyk. – Drohobych, 2015. – Vyp. I. – S. 78–82.
15. Dobrianskyi B. Ukrainska zhinocha uchytselska seminaria sester Vasyliianok / Bohdan Dobrianskyi // Litopys Boikivshchyny. – 1995. – Ch. 1/55. – S. 19–24.
16. Dobrianskyi B. Ukrainska zhinocha seminaria sester Vasyliianok (z istorii kraiu) / Bohdan Dobrianskyi // Frankova krynytsia. – 1993. – 20 lystopada.
17. Dobrianskyi B. Shkilnytstvo u Drohobychi mizh dvoma svitovymi viinamy / Bohdan Dobrianskyi // Drohobycz – miasto wielu kultur. – Rzeszów, 2005. – S. 105–115.
18. Narysy z istorii Drohobycha (vid naidavnishykh chasiv do pochatku KhKhI st.) / [nauk. red. L. Tymoshenko]. – Drohobych : Kolo, 2009. – 320 s.
19. S. R.-K. Ukrainska Divocha Uchytselska Seminaria Vasyliianok u Drohobychi / S. R.-K. // Drohobychchyna – zemlia Ivana Franka. – Niu-York – Paryzh – Sydnei – Toronto, 1973. – T. 1. – S. 496–500.
20. Senkiv M. Kulturno-natsionalne zhyttia Drohobycha u mizhvoiennyi period (1919 – 1939 rr.) / Mykhailo Senkiv // Drohobytskyi kraieznavchyi zbirnyk. – Drohobych, 2011. – Vyp. XIV – XV. – S. 338–344.

21. Solchanyk A.D. Ukrainska himnaziia im. Ivana Franka / A. D. Solchanyk // Drohobychchyna – zemlia Ivana Franka. – T. 1. – Niu-York – Paryzh – Sydnei – Toronto, 1973. – S. 444–466.
22. Tustanivskyi V. Derzhavna himnaziia imeni Vladyslava Yahelly v Drohobychi / V. Tustanivskyi // Drohobychchyna – zemlia Ivana Franka. – Drohobych, 1997. – T. 4. – S. 329–333.
23. Tsentralnyi derzhavnyi istorychnyi arkhiv Ukrainy u Lvovi (dali – TsDIAUL). – F. 179. – Op. 2. – Spr. 1002.
24. TsDIAUL. – F. 179. – Op. 3. – Spr. 767.
25. TsDIAUL. – F. 179. – Op. 3. – Spr. 768.
26. TsDIAUL. – F. 179. – Op. 3. – Spr. 1279.
27. TsDIAUL. – F. 179. – Op. 3. – Spr. 1281.
28. Czemu się karmi Młodzież?! // Głos Drohobycko-Boryslawski : tygodnik bezpartyjny. – 1934. – 1 kwietnia. – Nr. 4. – S. 2.
29. Gimnazjum kupieckie // Głos Drohobycko-Boryslawski : tygodnik bezpartyjny. – 1937. – 3 kwietnia. – Nr. 496. – S. 3.
30. Głos Drohobycko-Boryslawsko-Samborsko-Stryjski : bezpartyjny tygonik informacyjny. – 1930. – 28 czerwca. – Nr. 15. – S. 2.
31. Lehnert S. Spis nauczycieli publicznych szkół powszechnych i państwowych seminarjów nauczycielskich oraz spis szkół w okręgu szkolnym lwowskim obejmującym województwa lwowskie, stanisławowskie i tarnopolskie / S. Lehnert. – Lwów : Nakł. Wydawnictwa książek szkolnych w Kuratorjum okręgu szkolnego Lwówskiego, 1924. – XXXII, 220 (I) + 160 (II) s.
32. Organizacja liceów // Głos Drohobycko-Boryslawski : tygodnik bezpartyjny. – 1937. – 30 maja. – Nr. 497. – S. 1.
33. Organizacyjne zebranie członków Tow. Średniej szkoły technicznej // Głos Drohobycko-Boryslawski : tygodnik bezpartyjny. – 1926. – 25 grudnia. – Nr. 9. – S. 2.
34. Ostatnie przejścia II gimn. żeńskiego im. H. Sienkiewicza w Drohobyczu // Głos Drohobycko-Boryslawsko-Samborsko-Stryjski : bezpartyjny tygodnik informacyjny. – 1929. – 29 września. – Nr. 26. – S. 2–3.
35. Pożegnanie dyrektora gimnazjum państwowego w Drohobyczu p. Matłahowskiego // Głos Drohobycko-Boryslawsko-Samborsko-Stryjski : bezpartyjny tygodnik informacyjny. – 1931. – 22 listopada. – Nr. 17. – S. 10.
36. Spis nauczycieli szkół wyższych, średnich, zawodowych, seminarjów nauczycielskich oraz wykaz zakładów naukowych i władz szkolnych / [pod red. Z. Zagórowskiego]. – Lwów-Warszawa : Książnica Polska, 1924. – 619 s.
37. Sprawozdanie Dyrekcji Gimnazjum Państwowego im. Króla Władysława Jagiełły w Drohobyczu za rok szkolny 1932/33. – Drohobycz, 1933. – 80 s.
38. Średnia Szkoła Techniczna w Drohobyczu // Głos Drohobycko-Boryslawsko-Samborsko-Stryjski : bezpartyjny tygonik informacyjny. – 1930. – 28 czerwca. – Nr. 15. – S. 4.
39. Towarzystwo Szkoły Handlowej w Drohobyczu // Głos Drohobycko-Boryslawsko-Samborsko-Stryjski : bezpartyjny tygodnik informacyjny. – 1930. – 7 lipca. – Nr. 16. – S. 2.
40. Uroczystość poświęc. ukr. Gimnazjum w Drohobyczu // Głos Drohobycko-Boryslawsko-Samborsko-Stryjski : bezpartyjny tygodnik informacyjny. – 1930. – 15 czerwca. – Nr. 13. – S. 6.

Статтю подано до редакції 14.02.2016 р.